

РІЧНИК X

ТОМ XXXVII

ЛІТЕРАТУРНО-
НАУКОВИЙ ≡

ВІСТНИК

СІЧЕНЬ—МАРТ—1907

ЗМІСТ ТРИДЦЯТЬ СЕМОГО ТОМУ,

за січень, лютий, март 1907р.

I. ПОЕЗІЇ.

	Сторона
<i>Михайло Старицький</i> : З останніх поезій	41
З останніх віршів	461—462
<i>П. Карманський</i> : До М. С.	57
<i>Іван Манджура</i> : З недрукованих поезій	69—71, 256—257
<i>Пилип Капельгородський</i> : Зимою	144
<i>М. Черняєський</i> : Огні небес	193
В степу реве, гуде завія	473
<i>Чернигівець</i> : Мрії	212
Королева	526
<i>О. Крижановський</i> : Я бачив, як сонце червоне вставало	220
<i>Христя Алчевська</i> : Поезії	224, 385
<i>Невідомий</i> : Пісні з каземата	267
<i>С. Черкасенко</i> : На добра-ніч!	418
<i>Козачка</i> : Не гнівай ся!	428

З чужих поетів:

<i>З Бушора</i> : Як сине море завиває, пер. Павло Граб	88
<i>Уіллям Шекспір</i> : Три сонети, пер. Ів. Франко	116—117
<i>Гаральд Гардрад</i> : Пісня про дівчину з руської країни, перекл. Іван Франко	315—317
<i>З Манюеля</i> : Мов кайданник в тісній клітці, пер. Павло Граб	329
<i>З Теофіля Готье</i> : Не жалкуйте за тим, що покинули, переклав Павло Граб	492
<i>С. Фруг</i> : Дві тройки, з жарг. евр. пер. Гр. Кернеренко	495—496

II. ПОВІСТІ, НОВЕЛІ, ДРАМИ, 'МЕМУАРИ.

<i>В. Винниченко</i> : Дим (Різдвяна казка)	7—24
<i>На нашій не своїй землі</i> : Уривок з записок шляхтича, з перед- мовою Ів. Франка	25—41
<i>Б. Ярошинська</i> : Останнє пристановище	58—61

	Сторона
<i>М. Симонівна</i> : Остання ніч	84—88
<i>Денис Лукіянович</i> : Білі нарциси вяли	194—207
<i>Маруся Волевачівна</i> : Спомини української селянки	208—212, 392—407
<i>Надія Кибальчич</i> : Хмарина	221—224
<i>М. Чернявський</i> : З імпровізацій. Хай буде сьвіт, Перше коханце, Герої вертають ся	386—291
<i>Іван. Федорченко</i> : Хиба?!	419—428
Оповідання на діалектах:	
<i>Д. Харовюк</i> : Полагна	230—235
<i>Е. Василів</i> : Зайди собі з ним!	440—442
<i>Гр. Григоріввич</i> : Я ся не бою	442—444
—	
<i>Анатоль Франс</i> : Валтасар, пер. Ів. Кривецький	102—113
<i>Бернштерне Бернзон</i> : Марі, роман, пер. Мих. Лозинський 118—134, 293—305, 474—492	
<i>Біллі Боян</i> : Тарахкавка. Замість фелетону, пер. Ів. Франко	140—144
<i>Міріям Гаррі</i> : Здобутте Єрусалиму, роман, пер. Нат. Романович 268—284, 506—526	

III. ЛІТЕРАТУРА, НАУКА, СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЄ.

<i>Мих. Грушевський</i> : До наших читачів в Росії	1—6
<i>Мих. Грушевський</i> : Справа українських катедр і наші наукові потреби	42—57, 213—220, 408—418
<i>Олександр Грушевський</i> : Сучасне українське письменство в його типових представниках: Ганна Барвінок. Олександр Копицький. Іван Левицький-Нечуй. Панаас Мирний 62—68, 236—256, 429—439	
<i>Іван Франко</i> : Володимир Самійленко. Проба характеристики	72—83
<i>Мих. Лозинський</i> : „Народня політика“. Остання праця Антона Менгера	89—101
<i>В. Доманицький</i> : Никандр Молчановський. (Посмертні згадки)	114—116
<i>Мик. Порш</i> : Національне питання та виборча агітація на Україні 135—139	
<i>Мих. Грушевський</i> : На українські теми:	
При кінці року	145—154
Крячуть ворони	318—329
„О любви кь отечеству и народной гордости“ 497—505	
<i>Іван Франко</i> : Літературна мова і діалекти	225—230
<i>Граф Д. де-ля Барт</i> : Література і дійсність за часів великої французької революції	258—267
<i>Ів. Франко</i> : Свобода і автономія	285—292
<i>Ол. Білоусенко</i> : Аграрне законодавство в Росії минулого року	306—315
<i>Ів. Франко</i> : Середні віки і їх поет	445—461
<i>Мих. Лозинський</i> : З польсько-українських відносин. „Славянська політика“ — чи „історична Польща“	463—473
<i>Ів. Франко</i> : Джозуе Кардуччі	493—494

ОГЛЯДИ.

	Сторона
<i>Мих. Лозинський</i> : З Австрійської України	155—167, 330—344, 527—536
<i>М. П.</i> : З російського життя	168—179
<i>Ф. Матушевський</i> : З російського життя	345—355, 537—551
<i>Закордонний</i> : За границю	356—363, 552—556

БІБЛІОГРАФІЯ.

<p>Філянський. Лірика т. I. — <i>М. Коцюбинський</i>; Прив. доц. Н. И. Лазаревській. Автономія — <i>С. Петлюра</i>; М. П-ш. Автономія України в світлі „соціально демократичної критики“ — <i>С. Петлюра</i>; Др. Август Форель. Гігієна нервового і духового життя — <i>Д-р. М. Кос</i></p>	179—187
<p>Записки Наукового Товариства ім. Шевченка т. LXXIV — <i>Ів. Кривецький</i>; Українсько-Руський Архив, т. II — <i>Ів. Джиджора</i>; Л. Шевченко. Кобзарь — <i>М. Грушевський</i>; Ів. Федорченко. Іродіяда. Богоблудниця. Поеми — <i>Ів. Франко</i>; Т. Лопатинський. Ілько Пащак (драма) — <i>В. Гнатюк</i>; Le Tsarisme et l'Ukraine par Romain Sembratovitch avec préface de Vjoernstjerne Vjoernson — <i>Ів. Франко</i>; К. Fortunatovъ. „Национальные области России“ — <i>Гр. Сьогобочний</i>; Г. Новоторжский. Национальный вопрос, автономія и федерация — <i>П. Понятенко</i></p>	364—377
<p>Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, т. LXXV — <i>Ів. Кривецький</i>; Часопись правничя і економічна т. IX — <i>Ів. Франко</i>; О. Олесь. З журбою радість обнялась — <i>Ів. Франко</i>; Г. Доброскок. Січовий орел (драма) — <i>П. Капельгородський</i>; Т. Г. Шевченко. Кобзарь. Въ переводѣ русскихъ писателей. Редакція Ів. Ал. Бѣлоусова — <i>В. Доманицький</i>; Stanisław Tokarski. Na wzburzonej fali, powieść — <i>І. Франко</i>; Л. Піменова. Автономія і цілість держави, пер. Ол. Коваленко — <i>В. Велентій</i>, Протоколи Об'єдинительнаго Съѣзда Россійской Соціалъдемократической Рабочей Партіи, состоявшагося въ Стокгольмѣ, въ 1906 году — <i>М. Гехтер</i></p>	557—568
Книжки надіслані до редакції	187—189, 377—379, 569—570
Від редакції	379, 555
Сголошення	190—192, 380—384, 571—572

До наших читачів в Росії.

З сею книжкою Літературно-науковий Вістник вступає в нову фазу свого життя, розширяючи свою організацію на російську Україну та стараючи ся тим повнійше досягнути всеукраїнський характер в своїм змісті, напрямі, складі своїх учасників. Нова фаза ся впливає вповні натурально з усього його дотеперішнього розвою.

Десять літ тому, в 1898 р., коли Наукове Товариство імени Шевченка заходило ся святкувати багатий збіг ріжних памятих юбилеїв (було то 250-літня річниця великого народнього повстання 1648 р., століте обновленої української літератури, п'ятдесятиліте революції 1848 р. і відродження австрійської України й двадцятьп'ятиліте існування самого Товариства), я виступив тоді з проектом, щоб на місце давнього двотижневника „Зорі“, видаваного Товариством, заложити місячник більш серйозного типа, з ширшою програмою, вповні поступовою. До участі в редакційнім комітеті крім редактора „Зорі“ Ол. Борковського й мене (був то перший рік мого головування в Товаристві) проектував я запросити д-ра Франка, що видавав перед тим, за допомогою Українців з Росії літературно-науковий місячник „Життя й Слово“, але за браком фондів і часу не міг вести се видання далі, й д-ра Маковея, досвідного журналіста, що був тоді редактором „Буковини“, а перед тим брав близшу участь в редакції „Зорі“. Я бажав радикальними ферментами „Життя й Слова“ оживити тихомірний тон „часописи для руських родин“ (журнала для „семеіного чтенія, яким була „Зоря“, вивести її за межі чисто літературно-наукових, культурних українських інтересів, яким прьсвячена вона була, в вир світового суспільного і культурного життя й боротьби, і для того поруч белетристів й спеціалістів від літератури притягнути також публіцистичні сили. Заразом хотів злучити в новім журналі по можности широкі круги літературних сил України і як складом співробітників, так і в самім змісті надати журналові характер всеукраїнський.

Плян був прийнятий Товариством, і новий журнал зачав виходити з кінцем 1897 р. Не все так удаło ся з тих замірів і плянів, як то бажало ся, але був то значний крок наперед в розвою української журналістики. І своєю великістю, й програмою, і широким складом співробітників з Галичини й України російської новий журнал значно перевищив попередні; не було майже письменників, які б не взяли участі в тих перших річниках журналу, а й серед суспільности знайшов він інтерес і співчуте, так що весь запас книжок відразу розійшов ся (з мая почали друкувати журнал в більшій числі), і перший рік скінчено без дефіцита (правда, що журнал ведено дуже скромно, й гонорар платив ся тільки двом членам редакції, які жили виключно з літературного заробітку, а співробітникам платило ся тільки виїмково, і журнал, виходячи книжками по 12 аркушів, міг виходити без дефіцита маючи 800—900 предплатників).

Такі нормальні обставини одначе потривали тільки три роки; з початком 1901 р. Літерат. науковому Вістнику замкнено дорогу до Росії, циркуляром Главного управління, і се задало журналові болючий удар не тільки матеріальний — позбавивши кілька сот предплатників, яких мав він в Росії, а й моральний — ослабивши звязки з літературними кругами російської України й розірвавши майже зовсім звязь з її суспільністю — бо тих кількадесять примірників, що йшли далі на Україну ріжними дорогами, не могли, розумієть ся, піддержати тої звязи. Прийшло ся зменшити журнал (до 10 аркушів книжку) і завести в ній ще більшу економію. Участь українських письменників ставала слабшою. В очах самих видавців журналу він на половину стратив свою вагу й інтерес, від коли призначав ся майже виключно для Галичини. Зіставало ся вести його далі по силам і спроможі, чекаючи слушного часу, коли знову відчинять ся двері до Росії й можна буде наново навязати надірвану звязь з Україною.

Переміни в російських відносинах настали скорше, ніж можна було сподівати ся, й обіцювали зміну більш радикальну, ніж якої перед тим сміли надіяти ся. Галицька Україна разом з російською з напруженням чекала початків конституційної ери і разом з нею — знесення заборони українського слова та оживлення українського національного життя. Коли проголошено конституцію в Росії, 17 жовтня 1905 р., і треба було надіяти ся переведення в жите конституційних свобод, нам представляла ся з повною

очевидністю доконечна потреба концентрації українських сил і плянового розділу між ними тої культурної й політичної роботи, яку висували на чергу нові обставини життя. Одною з точок такої концентрації представляло ся нам перенесення до Київа Літературно-наукового Вістника, як в інтересах концентрації українського руху в сїм єдинім історичнім центрі України, так і в інтересах самого журналу — аби він у ще більшій повноті міг вернути собі давній всеукраїнський характер, та скріпивши себе новими літературними й публіцистичними силами, міг стати на висоті вимог, які повинні бути поставлені в нових обставинах до розскріпощеної української національності. Та тоді наші товариші-Киїане відмовили нас від сього пляна, вказуючи на всю непевність заповіджених російських свобод, стрічених погромом їх оборонців зараз по проголошенню. І Літературно-науковий Вістник зістав ся у Львові, а в Київі завязав ся літературно-науковий журнал анальоґічного характеру і подібного-ж напрямку.

Та досвід минушого року тільки піддержав нас в переконанню про потребу перенесення Л. Н. Вістника до Київа. Інтереси його рішучо того вимагали: при слабім заінтересованню своєю пресою, яке взагалі показала українська суспільність в Росії, а до українських журналів — особливо, Л. Н. Вістник не здобув значнійшого числа передплатників в Росії й після того, як відчинено йому двері сюди, отже звязи його з українським громадянством Росії, якими він так дорожив завсїди, не відновили ся; так само і звязи з тутешніми літературними українськими кругами, бо їх, зовсім природно, мусів інтересувати той журнал, який мав розповсюдження в їх краях. З другого боку і київський журнал, відтягнувши до себе читачів з російської України, не міг устояти ся при них: журнал зведено з значним дефіцитом, і се змусило видавців відмовити на нього дальших кредитів. А зза сих чисто журнальних пригод висувала ся загальнійша й важнійша небезпечність: зарисовувало ся на ново культурне роздвоєння російської України й Галичини з тим, як суспільність і літературні сили кожної з сих різко зазначених частин української землі почали групувати ся коло своїх місцевих журналів, і кожний журнал мусів набирати з часом все різкійшого місцевого характеру через те, що галицькі передплатники показували рішучу тенденцію держати ся львівського журналу, а українські — київського. Запобігти тому, принаймні хоч з свого боку, постановило

видавництво Літ.-наукового Вістника й рішило заложити в Києві відділ своєї редакції — як то заповіджено було ним іще з кінцем 1905 р. в оголошеннях про журнал, та перенести туди-ж друк журналу, тим більше, що митний тариф, заведений з марта 1906 р., роблячи майже неможливим (через високе мито) транспорт українських книжок за границі до Росії, взагалі змушує переносити до Росії друкування видань, які числять на покуп в Росії. Се й сповняємо тепер, і в новім році будемо випускати Л. Н. Вістник в двох виданнях — київським і львівським; друкувати ся вони будуть обидва в Києві, а різнити ся будуть тільки часом — або такими статями, які мають тільки місцевий інтерес, або такими, яких поява в Росії зістаєть ся неможливою. Для передплатників в Росії відкрита контора в Києві, і при ній відділ редакції, до якої можна звертати ся в усіх справах редакційних. Се дає нам також можливість знизити передплату для передплатників в Росії против давнійшого досить значно.

Вступаючи в нову фазу свого розвою, Літературно-науковий Вістник зістанеть ся вірним своїй провідній меті, яку мав від свого засновання: бути органом всеукраїнського поступово-демократичного руху і життя. Не уважаючи можливим, ані навіть пожаданим в теперішніх обставинах замикати ся в якусь певну партійну програму, Літ.-науковий Вістник буде далі стояти на становищі міжпартійнім і не тільки допускає, але вважає навіть в високій мірі бажаним, аби різні питання біжучого життя освітлювали ся в ній з становища різних суспільно-політичних поглядів, в інтересах всесторонньої й можливо докладної оцінки — не сходячи лише з ґрунту поступово-демократичного українства: тільки те, що виразно суперечить понятю повного і всестороннього свободного розвою української народности і поступово-демократичному характеру його розвою не може числити на нашу терпимість.

Не присягаючи таким чином на яку небудь партійну формулу в сфері питань суспільно-політичних, тим менше може наш журнал замикати ся в межі якогось певного напрямку літературного, противно — буде уважати пожаданим служити образом різних літературних течій і шкіл, оскільки тільки взірці тих різних напрямів будуть відповідати вимогам загальної літературности.

Натомість свідомо будемо змагати до концентрації, злу-

чення і організування на різних полях українських культурних сил і до тіснішого зближення різних частин великої нашої землі. Тепер ще неможливо, бо передчасом, було-б старати ся підтягнути під якусь одностайну схему, однаковий шаблон всю різнородність і відмінність відтінків української мови різних частин України, не кажучи вже про саме жите. Але треба, щоб неважаючи на відмінні культурні й економічні обставини, на відмінну історичну традицію чи політичну організацію, ширила ся й зростала свідомість своєї національної одности, всеукраїнське почуте в різних частях нашої землі. Треба щоб галицький верховинець і херсонський степовик, Буковинець і Задніпровець, Кубанець і Холмщак, Угорський Русин і Слобожанин чули себе однаково членами й горожанами єдиної української землі, і в тих ниньших мешканцях різних частин України бачили своїх одноземців, членів одної нації, одного народу. А для того треба, щоб вони навчили ся стояти вище тих політичних, релігійних, культурних, діалектичних меж, які їх ділять; не ставили во главу угла української культури прикмет, якими визначаєть ся побут, мова, обставини, саме їх жите; не вехтували, не дигли с з презирством на те, чим відріжняєть ся від них жите, культура, мова иньшої якоїсь української країни, бо власне в сій різнородности лежить богацтво, сила, кольоритність українського життя — залог будучого богацтва, сиди, інтензивности української культури, коли перейде потенціальна енергія українства в динамічну, а почуте одности, національно-культурної одноцільности дасть можливість всім частям великої української землі бути активними учасниками українського культурного руху. Тільки по волі й обережно відкидаючи чужі впливи, нарости, які ділять і відріжняють різні українські типи, та піддержуючи, ширячи й переймаючи одні у одних те, що єсть у нас здорового, цінного,—ми злучимо одність з різнородністю й богацтвом, а инакше грозить нам — або духове збіднення, добровільна кастрація, або противно — розріст провінціалізмів, що заглушить в кінець національну одність і перепинить можливість сильного національного зросту.

З сього витікає наша близша програма. Ми хочемо, умисно бажаємо зробити наш журнал всеукраїнським літературним зібранням, де-б живим словом відзивав ся Буковинець до Слобожанина, Кубанець до Галичанина, де піддержувала ся жива духовна

лучність різних частин нашої землі. Не хочемо зробити журналу через те збірником діалектологічних матеріалів і всяким екстраваганціям такого рода не признаємо тут місця; але з другого боку не вважаємо можливим підганяти під повну одностайність мову наших співробітників, а навіть і в правописи будемо далі полишати деякі відміни — хоч і просимо при тім наших співробітників іти всетаки до одностайности, а не навпаки.

В Росії привикли до журналів ставити вимоги инакші, ніж в західній Європі, де не знають ані таких „толстих“ журналів, яні такої повноти й безконечної ріжнородности їх програми. І в Росії се — більше пережиток, ніж вимога біжучої хвилі, він слабне та певне й далі буде слабнути, в міру того як розвій щоденної преси й публіцистичної літератури на себе прийматиме те, що давнійше сповняв „толстый“ журнал. Але знаємо, що для читача з Росії дванадцяти-аркушева книжка журналу ще довго буде чимсь „невѣсомымъ“, поруч чого треба ще держатися журналів „толстих“. Та се вже залежить від самих українських читачів — дати українським журналам вирости в міру, якої вимагають вони від сучасного журналу. Культурних сил до того не бракує — бракує матеріальних. Тільки тоді, як кожний український інтелігент буде уважати своїм першим і невідмінним обовязком держати український журнал, і почуте сього обовязку буде ширити наоколо себе у людей менше свідомих, українські журнали будуть мати спромогу й ставати „товстїйшими“ і притягати до себе ті культурні сили, які тепер, за браком української „точки приложенія“ працюють по журналах чужих. Від сього, як читачі наші піддержать наш журнал, буде залежати і збільшення його великості і його внутрішній розвій; просимо се памятати.

Мих. Грушевський.